
DEVLET ADAMLIGI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

(Ya devlet başa ya kuzgun leşe)

Prof. Dr. Bayram KODAMAN*

Bilindiği üzere her milletin kendine göre **devlet, vatan, millet, din** ve **tarih** anlayışları vardır. Bu anlayışlar hükümetlerin icraatlarında, devleti yönetenlerin özellikle cumhurbaşkanı, devlet başkanı ve başbakanların politikalarında, beyanatlarında kendini gösterir ve şekillenir. Tarihin süzgecinde geçerek ortaya çıkan bu anlayış, zihniyet ve felsefe; dili, dini, coğrafyası ve sosyal şartları müşterek olan toplumları millet haline getirir ve onlarda milli şuuru oluşturur. Devletler, hükümetler ve devlet adamları (cumhurbaşkanları, devlet başkanları, başbakanlar, genelkurmay başkanları vs.) milli ve tarihi şura paralel politika üretirler, beyanat verirler ve icraat yaparlarsa, o millet ve devletin uluslararası ilişkiler arenasında belli bir şahsiyeti ve kimliği olur. Ancak unutulmaması lazımdır ki, bu şahsiyet ve kimlik, onun uzun vadeli milli hedeflerinin varlığı ile kaimdir.

Devletleri devlet yapan, milletleri millet yapan, yöneticileri de devlet adamı seviyesine yükselten ve tarihi-milli kahraman ve şahsiyetler olmalarını sağlayan husus, yöneticilerin söylem ve icraatlarıyla, milli tarih felsefesi arasındaki paralelliktir, örtüşmedir. Eğer bu paralellik yoksa, toplum, yöneticiler tarafından başka bir vadede başka bir maceraya sürükleniyor demektir. Bunu önlemek için yöneticilerin tarihe bir daha bakmaları gerekmektedir. Zira milleti ve devleti yönetmek, bir kurumu, bir partiyi, bir şehri, bir şirketi veya bir aşireti yönetmekten çok farklıdır. Bunları bilgi ve becerisi olan herkes yönetebilir. Ancak devleti ve milleti yönetmek için daha ciddi, daha derin

bilgi, şuur ve yetenek ister. Ayrıca devlet adamlarının, insan sevgisini (hümanizma), toplum sevgisini, aile sevgisini ve ümmet sevgisini, millet sevgisiyle karıştırmaması da gerekir. Bu sevgi ve hislerin hepsi de devleti yönetenlerde bulunması gereken hasletlerdendir. Bu sevgilerin ve duyguların hiç biri ihmal edilemez. Zira insan sevgisi, aile ve millet sevgisi doğaldır, ümmet sevgisi inanca dayanır, milli-tarihi şuur da sonradan kazanılır. Ancak milli devletlerde millet sevgisi en önde gelmesi gereken sevgidir ve şuur işidir. Milli devlette, yöneticiler milletin ve milli devletin cumhurbaşkanı, başbakanı ve genelkurmay başkanıdır. Bu kişiler ferdî, âilevî, dini duygularını terk etmeden, ancak gerektiğinde geçici olarak bir kenara bırakıp, milli menfaatler için milli duygularını, millet sevgilerini, milli görevlerini ön plana almak zorundadırlar.

Bu çerçeveden bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti, millet, milli kültür ve milli politika zemini üzerinde kurulmuş milli bir devlettir. Bu devleti kuran ve oluşturan millet **Türk milletidir**. Bu devletin zeminindeki kültür **Türk kültürüdür**. Bu devletin milli politikası da, Türk milletinin menfaatleri doğrultusundadır ve öyle de olmak zorundadır. Elbette bunları söylerken, başka milletleri dışlayan, bağnaz ve şovenist bir tavır kastetmiyoruz. Atalarımız **“Ot kök üstünde biter”, “Otu çek köküne bak”** derken, milletlerin kendi kökleri üzerinde yükseldiğini ve milletlerin mazisine bakılması lazım geldiğini söylemek istemişlerdir. Bu kökü oluşturan unsurları şöyle açıklamak mümkündür:

Milletlerin dört vatani vardır. **Coğrafi vatani topraktır, kültür vatani dildir, inanç vatani dindir. Bu üç vazgeçilmez unsurun vatani ise, milli tarihtir.** Bu itibarla milleti yöneten ve yönetmeye talip olan devlet adamlarında, her şeyden önce bu dört vatan (milli coğrafya, dil, tarih, din) şuuru en üst düzeyde olması gerekir ki, her türlü şart ve ahvalde kendilerini bunları korumaya mecbur hissetsinler. Aksi takdirde devlet adamlığı vasfını kazanmaları mümkün değildir. Meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için tarihten bazı örnekler vermenin faydalı olacağı muhakkaktır.

A. Mete (Oğuz) Han ve Devlet Adamlığı

Türk tarihine baktığımızda, mükemmel bir devlet adamlığı örneğini veren, M.Ö. 220'lerde yaşamış, Hun Devletinin hakanı Mete Han'dır. Bilindiği üzere eski Türklerde at, avrat, silah (pusat) kutsaldır, dolayısıyla kimseye emanet edilemez. Üçü de sahibinin şerefidir, namusudur. Çinliler, Hunlularla savaşmak için bahane ararlar. Maksatları Hunlular zayıfken, onları kendileriyle savaşmaya zorlamak ve neticede mağlup ederek zafer kazanmaktır. Bunun için Çinliler Mete'den önce atını isterler. Mete kurultayı toplar ve devlet ileri gelenlerine, ne yapılması gerektiğini sorar. Kurultay, Çinlilerin hakaretimiz isteklerine itiraz ederek atın verilemeyeceğini bildirir ve savaş açılmasını ister. Mete ise özetle: "*At benim şahsıma aittir. Atımı istemekle Çinliler benim şahsıma hakaret etmişlerdir. Şahsıma yapılan hakaret ve saygısızlık için milletimi savaşa sokamam*" der ve atını gönderir¹. Bu defa Çinliler, hakanın cariyesini veya eşini isteyerek, Mete'ye en büyük hakareti yaparlar. Mete yine Çinlilerin bu hakaretinin ve talebinin, şahsını ilgilendirdiğini söyleyerek, cariyesini yollar. Nihayet Çinliler çok küçük ve verimsiz bir toprak parçasını isterler. Mete yine kurultayı toplar, kurultay üyeleri bu verimsiz toprak için savaşmaya gerek yok diyerek, Çinlile-

re verilmesi istikametinde fikir beyan ederler. Mete yüksek sesle; "*At ve cariye bana ait onun için verdim. Ama toprak milletin malıdır, milletin malını kimseye veremem*" der ve şu emri verir: "*hazırlıklar derhal yapılınsın, Çinlilerle savaşaacağız. Milletin toprağını kimseye veremeyiz*"².

İşte devlet adamı, devlet anlayışı, vatan şuuru ve milli tavır budur. Bu, milli duruşun ve devlet adamlığının **olmazsa olmaz** şartıdır. Zira, Türk anlayışında vatan-istiklal bir değerlendirilir Günümüzde milli coğrafyamızdan, kültür coğrafyamızdan tavizlere yanaşıyoruz, milli güvenliğimizin kırmızı çizgilerinden vazgeçiyoruz, fakat at, avrat ve türbandan vazgeçemiyoruz. Elbetteki at-avrat-silahtan vazgeçmeyeceğiz. Bunlar; bizim geleneğimizin kutsal öğeleridir. Ancak önce vatan ve millet demek zorundayız. Zira vatan ve millet giderse, ne at, ne avrat, ne silah, ne de haysiyet ve namus kalır. Bunun böyle olduğunu bilmek de, her şeyden önce kendilerine bu görevin verilmiş olduğu devlet adamlarına düşer. Bu itibarla, milleti temsil mevkiinde olanların özel işlerini, tarikat-cemaat işlerini ve parti-şirket işlerini, kamu işleriyle, milli işlerle, milli politikalarla karıştırmama konusunda hassasiyet göstermeleri gerekir.

B. Din İstismarına bir Örnek:

Hz. Ali ve Muaviye

Muaviye Şam valisi iken Müslümanların halifesi ve Devlet Başkanı olma hevesine kapılmıştır. Neticede halife ve devlet başkanı olan Hz. Ali'ye isyan ederek, zorla halifeliği ve devlet başkanlığını ele geçirmeye çalışır. Hz. Ali kendisine pek çok adam yollayarak itaat etmesi için nasihatlerde bulunur. Muaviye bu nasihatleri dinlemez ve sonuçta 657 yılında Siffin savaşı meydana gelir.

Siffin'de savaşı, Hz. Ali'nin ordusu galip gelmek üzere iken, Muaviye'nin askerleri, kutsal kitap Kur'ân-ı Kerim'in sayfalarını yırtıp mızrakların ucuna takarak. "*Allah'ın kitabı sizinle bizim*

aramızda hakemdir, savaşı durdurunuz” diye bağrışır³. Kur’ân sayfalarını gören Hz. Ali’nin askerleri savaşı bırakırlar. Bunun üzerine Hz. Ali, askerlerini uyararak bunun bir hile olduğunu ve savaşa devam etmeleri gerektiğini söyler. Ancak askerleri, aralarına karışan Muaviye’nin casuslarının da etkisiyle, Hz. Ali’nin ikazlarını dikkate almamışlardır. Neticede **Hakem Olayı** ile Muaviye kazanan taraf olur. Meşru halife Hz. Ali ve taraftarları ise kaybeden taraf olur. Bu örnek İslam tarihinde, din sömürsünün, sahtekarlığın ve iki yüzlülüğün en açık göstergesi olmuştur. Din sömürsü ve hilekarlık gerçek İslam’a, gerçek halife Hz. Ali’ye ve hakikate galip gelmiştir.

Kıssadan hisse; günümüzde türbanları siyasi mızrakların ucuna takıp siyaset meydanına sürek, belki saf, temiz, sade ve mütedeyyin Müslümanlar pasifize edilebilirler; hatta bundan geçici olarak siyasi çıkar da sağlanabilir. Fakat daha sonra Yezit’lerin çıkması, Kerbela olaylarının meydana gelmesi önlenemez. Bu İslam dinine ve İslam dünyasına yapılan en büyük kötülük olmaktan öteye gidemez. O halde yapılacak iş, dini siyasete alet etmemektir. Zira siyaset tartışma alanıdır. Allah’ın kitabı Kur’ân-ı Kerim tartışılmak için değil, inanmak için, devletlere değil fertlere gönderilmiştir. Bu itibarla Muaviye kurnazlığı ile, dinimiz-kitabımız siyasetin malzemesi haline getirilmemelidir. Devlet adamının, dinsiz toplum olmayacağını, dinle de siyaset yapılmayacağını şuurlunda ve farkında olması kafidir. Onun görevi, milli hedeflerden taviz vermeden, temsil ettiği Müslüman-Türk milletini, ilimde-refahta-mutlulukta çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmaktır. Tarihe baktığımızda semavi dinlerin yok olmadığı ama pek çok devletin ve milletin yok olduğu görülür. Çünkü İslam dini’nin hamiye ihtiyacı yoktur, onun koruyucusu Allah’tır. Kimse kendini Allah’ın yerine koyma cüretini gösterme-

melidir. Halbuki milletlerin ve devletlerin korunmaya ihtiyacı vardır. Onların koruyucuları devlet adamlarıdır.

C. Karamanoğlu Mehmet Bey

Nasıl ki, vatan milletin mekanı, mezarı ve türbesi ise; dil de milli kültürün mekanıdır, mezarıdır, türbesidir. Bu itibarla dil, millet olmanın, milli birliğin ve milli şahsiyetin en önde gelen unsurudur. Dil olmazsa millette olmaz, dil yok olursa millet de yok olur. Dolayısıyla devletlerin, milletlerin ve devlet adamlarının, hassasiyetle üzerinde duracakları ve asla tavize yanaşmayacakları, milli varlığın esaslarından en önemlisi **dil**’dir.

Dil yani Türkçe hususunda en önemli tavrı ve icraatı Karamanoğlu Mehmet Bey⁴ göstermiştir. Bilindiği üzere Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçukluları zamanında, Farsça resmi dil kabul edilmişti. Bütün resmi yazışmalar Farsça yapılıyordu. Selçuklu aydınlarının (entelektüeller) çoğu, mesela Mevlana Celaldin Rumi gibi büyük bir mütefekkir Farsça yazıyordu. Sarayda Farsça konuşuluyor, medresede Arapça-Farsça eğitim yapılıyordu.

Bütün bunlara karşılık Anadolu’da ki Türkmenler-yörükler yani Türk halkı ve halk şairleri Türkçe konuşuyor, Türkçe yazıyorlardı. Devletle halk arasında ciddi bir iletişim eksikliği yani kopukluk vardı. Bunu gören Karamanoğlu Mehmet Bey, 1277 yılı mayıs ayında: “*Bugünden sonra divanda, dergâhta, bârgâhta, mecliste ve meydanda Türkçe’den başka dil kullanılmayacaktır*” diye bir emirname yayımlayarak Farsça’yı yasaklamıştır⁵. Nitekim derhal Farsça olan resmi yazışmalara son verilmiş, onun yerine Türkçe yazışma usulü getirilerek, divandan çıkacak yazıların ve gelecek cevapların Türkçe yazılmasını sağlamıştır⁶.

Türk devlet adamlarından da, Karamanoğlu Mehmet Bey’in Türkçe’ye, dolayısıyla da Türklü-

ğe ve Türk kültürüne gösterdiği tavrı istemek, her Türk vatandaşının hakkıdır. Zira cumhurbaşkanının, hükümetin, meclisin ve genelkurmay başkanlığının görevi, Türkü Türk yapan **Türkçe**'yi korumak ve gelişmesini sağlamaktır.

D. Mustafa Kemal Atatürk

Türklüğe hizmet etmiş ve Türk tarihine damgasını vurmuş devlet adamları arasında yerini alan en önemli tarihi şahsiyetlerden birisi de, hiç şüphesiz **Mustafa Kemal Atatürk**'tür. Zira Mustafa Kemal Atatürk, 1919-1938 yılları arasında **Türk vatanını, Türk milletini, Türk kimliğini, Türk kültürünü, Türk devletini, Türk dilini, Türk tarihini** yeniden yaratan ve yapılandıran adamdır. Bunları yaparken ne **Müslümanlığı Türklüğe**, ne de **Türklüğü Müslümanlığa** engel saymıştır. Milli mücadeleyi ikisinin ittifakı ile yapmıştır. Mustafa Kemal akıl adamıdır, dava adamıdır. Davası Türklük davasıdır, aracı veya yol göstericisi (mürşidi) akıldır. Bir hadiste; *“Her şeyin bir aleti ve hazırlığı vardır, müminin aleti ise akıldır. Her şeyin bir bineği vardır, kişinin bineği ise akıldır. Her şeyin bir direği vardır, dinin direği ise akıldır. (...) sizi kurtaracak aklınızdır.”*⁷ denilmektedir. İşte Mustafa Kemal akıl zemininde inançla, cesaretle ve şuurla yürüyerek, yok olmak üzere olan vatani, devleti, milleti, Türk kültürünü ve Türkçeyi kurtarmıştır.

Mustafa Kemal bu başarılarıyla, kendisinin Mete'nin, Atilla'nın ve Karamanoğlu Mehmet'in devamı olduğunu ispat etmiştir. Teodoz adlı bir Hıristiyan, Atilla'ya *“Siz hangi asil ailedensiniz?”* diye sorar. Atilla ise, *“Ben asil bir milletin evladım.”* diye cevap verir. Mustafa Kemal ise, aynen şöyle der: *“Benim hayatta yegane fahrim (övünç kaynağım), servetim Türklükten başka bir şey değildir.”*⁸ Karamanoğlu Mehmet Bey, 1277'de *“Bundan sonra dergâhta, bargâhta, mecliste, meydana Türkçe konuşulacaktır!”* diye emir çıkararak; Mustafa Kemal de *“Milletin çok belirgin va-*

sıflarından biri dildir. Türk milletindenim diyen insan her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, Türk milletine bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz.” diyerek milli şuurlarını ortaya koymuşlardır. Mete Han Çinlilerin talep ettiği verimsiz, çorak, küçük bir toprak parçasını vermeyi reddederken; Mustafa Kemal de İngilizlerin, Fransızların, Yunanlıların işgal ettikleri Anadolu topraklarını can ve kan pahasına geri alırken, kendilerinde milli vatan-milli istiklal şuurunun ne kadar yüksek olduğunu ispat etmiş devlet adamlarıdır. Mustafa Kemal milli mücadele esnasında dil, tarih, din, coğrafya bağı yanında, Anadolu Türklüğünün üstüne çöken emperyalist felaketi dahi, milli birlik için en güçlü kader bağı haline getirebilmiş bir milli kahramandır. Bu açıdan da Bilge Kağan neslinin ve şuurunun temsilcisi olmuştur.

Sonuç

Türk tarihinde Türk milletine, Türk kültürüne, Türk medeniyetine hizmet etmiş bilinen ve bilinmeyen şüphesiz pek çok devlet adamı vardır. Ancak biz; Türk devlet anlayışını, Türk ruhunu, Türk felsefesini kendi benliğinde duyan ve onu bütün yönleriyle temsil eden Mete Han, Bilge Kağan, Karamanoğlu Mehmet Bey gibi, yol arayan değil yol açan, ışık yansıtan değil ışık veren, tarih yazan değil tarih yapan, boyun eğen değil boyun eğdiren ve Türk milletinin gücüne, kültürüne inanan devlet adamlarını anmakla yetindik. Ayrıca Arap tarihinden de, şahsi hırsı için Kur'an'ın sayfalarını yırtarak mızrakların ucuna taktırıp Hz. Ali'nin askerlerini kandıran Muaviye'den bahsetmeyi de, faydalı olacağı düşüncesiyle uygun gördük. Zira Hz. Ali, her ne pahasına olursa olsun, sonu mağlubiyet bile olsa dini siyasi amaçları için kullanmamıştır. Aynı tavrı Mustafa Kemal'de de görüyoruz. O da hiç bir zaman dini siyasi emelleri için

kullanmamış ve insanların dini duygularını istismar etmemiştir. Laiklik ilkesiyle de, dinin devlet işlerine karıştırılmasını ve siyasete alet edilmesini engellemek istemiştir.

1938'den sonra Mete Han, Atilla, Mehmet Bey, Mustafa Kemal çizgisi, devleti yönetenlerce devam ettirilmemiştir. Mete **çorak toprağı** vermezken, Kıbrıs terk edilmeye çalışılmış, buna direnen büyük devlet adamı Rauf Denktaş saf dışı bırakılmak istenmiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey, 1277'de her yerde Türkçe konuşulacak yazılacak diye emirname çıkarırken, Mustafa Kemal Türk Dil Kurumunu kurarak, "*Türkçe demek Türk demektir*" şuuruyla Türkçe'nin hayatın her alanında kullanılmasını hedeflemiştir. Halbuki şimdi ilköğretimden Üniversiteye kadar İngilizce eğitim yaptırılmasına göz yumulmaktadır. Milli-üniter devletin devlet adamlarının, bu sesizliğinin sebebi doğrusu merak konusudur.

Türklüğün geleneğinde "**il birdir, dil birdir**" sözü vardır. Ziya Gökalp bu geleneği şöyle dile getirmiştir.

Türklüğün bir ili (vatan) var

Yalnız bir dili var

Başka bir dil var diyenin

Başka bir emeli var

Bu dörtlük, içinde bulunduğumuz durumu çok güzel ifade ediyor. Kürtçe eğitim isteyenlerin başka emelleri olduğu fark edilmiyor. Devletlilerimiz bu dörtlüğü bilmiyorlarsa "**Bir yurda iki töre sığmaz**" sözünü de mi duymadılar. Mete, Atilla, Mehmet Bey, Türklükleriyle gurur duyarken, Mustafa Kemal: "*Ne mutlu Türküm diyene*", "*Bu millet tarihte Türktü, halde Türk, ebediyen de Türk olarak yaşayacak*" derken, yöneticilerimizin ne ile övündükleri ve Türklükle ilgili ne dedikleri, henüz ne işitilmiş ne de duyulmuştur.

Netice olarak Machiavelli'nin şu sözünü hatırlatmakta fayda var: "*Bir devletin zaafa düşmesi öbür devletlerin merhametini değil, av insiyakını (içgüdüsunü) uyandırır.*" Mustafa Kemal ise, bu sözü başka bir şekilde şöyle ifade eder: "*İnsaf ve merhamet dilemekle millet işleri, devlet işleri görülemez. Devlet ve milletin şeref ve bağımsızlığı temin edilemez. İnsaf ve merhamet dilemek gibi bir ilke yoktur. Türk milleti, Türkiye'nin gelecek çocukları bunu bir an bile hatırdan çıkarmamalıdır.*"⁹ Türklüğün, Türk milletinin, Irak Türkmenlerinin, Kıbrıs'ın mukadderatlarının A.B.D., A.B., I.M.F., Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi devlet ve kuruluşların insafına, merhametine terk edilmesinin, dış politika zaferi!....olarak takdim edilmesi, milli ve tarihi şuuru olan her Türk vatandaşını tedirgin etmektedir. "*Ya devlet başa, ya kuzgun leşe*" diye boşuna denilmemiştir. Tefrikanın olduğu, yüreklerin bir çarpmadığı günümüz Türkiye'sinde Mehmet Akif'in şu mısralarını tekrar hatırlamakta fayda olduğunu mülhaza ediyoruz.

Tefrika girmezse bir millete, düşman giremez

Toplu vurursa yürekler, onu top sindiremez

DİPNOT

* S. Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı

1 Namık Kemal Zeybek, Türk Olmak, III. Baskı, Ankara 2002, s. 88

2 Bahaddin Ögel, Türklerde Devlet Anlayışı (XIII. yy. sonuna kadar), Ankara 1982, s.15 ; Ali Güler, Atatürk ve Cumhuriyet, Ankara 2003, s. 88

3 Namık Kemal Zeybek, a.g.e., s. 159-160

4 Karamanoğlu Mehmet Bey için bkz. Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul 1971, s. 567; Ali Sevim-Yaşar Yücel, Türkiye Tarihi, Ankara 1989, s. 189-190

5 Karamanlılar, İslam Ansiklopedisi, c. VI, s. 319

6 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara 1969, s. 3

7 Taner Ünal, Vatan İçin Elele, Ankara 1997, s. 236

8 Mahmut Esat Bozkurt, Yakınlarından Hatıralar , İstanbul 1955, s.95

9 Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikri ve Düşünceleri, Ankara 1997, s. 269